

**МОВНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ЕМОЦІЙНОГО
СТАНУ РАДОСТІ
(НА МАТЕРІАЛІ ТВОРУ СОМЕРСЕТА МОЕМА
«ТЕАТР»)**

Разуванова Ю. Г.

(Сумський державний університет)

Науковий керівник – викладач Приходько Н. А.

Вивчення емоцій та їх роль у житті людини завжди цікавили вчених, дослідників, які працюють у галузі цілого ряду наук, таких як філософія, фізіологія, психологія, лінгвістика. На даному етапі розвитку лінгвістики емоцій існує низка проблем, які визначають декілька головних напрямів досліджень, зокрема і комунікацію емоцій, категоризацію емоцій та емотивний семантичний простір мови. Важливою особливістю емоцій є їх комунікативна здатність. Емоції пронизують усю комунікативну діяльність людини, усі сфери її життя і відображаються на всіх рівнях мови. Мовлення є найважливішою формою вираження емоцій людини.

Емоційний досвід значно ширший, ніж досвід індивідуальних переживань. Емоції не є відображенням безпосередньої предметної дійсності, а виражають емоційне ставлення до неї. За допомогою як елементарних, так і складніших форм емоцій, індивід набуває видовий досвід. Орієнтуючись на емоції, він здійснює необхідні дії (напр. уникнення небезпеки, продовження роду), доцільність яких залишається для нього прихованою. Емоції важливі для набуття індивідуального досвіду. Виконуючи функцію позитивного чи негативного підсилення, емоції сприяють засвоєнню корисних форм поведінки і усуненню тих, які не виправдали себе

Протягом останніх років науковці досягли значних результатів у дослідженні механізмів мовного вираження емоцій людини, що говорить, і мовної номінації, інтерпретації емоцій як об'єктивної сутності того, хто говорить і слухає. Проникнення емоційності в номінативно-комунікативну діяльність людини пояснюється тим, що, об'єктивно відображаючи дійсність, свідомість сполучає відображені образи із суб'єктивно-емоційним ставленням до них. Одним із сучасних напрямів лінгвістичних досліджень є вивчення емоційних станів, що формують глобальну мовну картину світу.

Лінгвістика емоцій як наука сформувалась у ХХ ст. на основі психології та традиційного мовознавства. Проте до середини 70-х років проблема вираження емоцій не була основною в лінгвістиці, а роботи на цю тематику з'являлися досить рідко, та й взагалі, не становили великого інтересу. На даному етапі розвитку лінгвістики емоцій існує низка проблем, які визначають декілька головних напрямів досліджень, зокрема і комунікацію емоцій, категоризація емоцій та емотивний семантичний простір мови.

Порівнюючи лексику, можна виявити, що у багатьох мовах емотивів з негативною оціночною семантикою в кількісному відношенні більше, ніж емотивів з позитивною оцінювальною семантикою в кількісному. І тому дослідження у сучасній лінгвістиці щодо вираження позитивних емоцій у художньому дискурсі й досі проводяться.

З розвитком гуманістичної лінгвістичної парадигми, головні засади якої ґрунтуються на концентрації уваги на носіїві та користувачу мови та їх психології, проблема емотивності мови стає однією з провідних. Висуваються різні концепції. Постають питанням «мовної вербалізації та концептуалізації» та «категоризації емоцій», виникнення емоції, «чи виходить вона зі слів і зворотів, чи йде від особистості, яка промовляє фрази», чи вона є поняттям мовним, чи когнітивним.

Одним із провідних науковців, який у своїх працях приділив увагу питанню емотивності та вираженню емоційного стану в мові є В. І. Шаховський. Науковець визначає емотивність як іманентно притаманну мові семантичну якість виражати системою своїх засобів емоційність як акт психіки, відображені в семантиці мовних одиниць, соціальні та індивідуальні емоції. При дослідженні емотивності як категорії художнього тексту необхідно враховувати особливості текстової семантики, а також природу людських емоцій, найважливішими властивостями яких є їхня предметність і суб'єктивність.

Дослідники зазначають, що в сутність емотивності дає змогу глибше проникнути детальний аналіз об'єкта відображення – емоцій. Емоції – суб'єктивні реакції людини і тварин на вплив внутрішніх та зовнішніх подразників, переживання людиною свого ставлення до дійсності, до особистого й навколишнього життя, які проявляються у вигляді

задоволення чи незадоволення, радості, страху і т. д. Емоції є невід'ємною складовою психології людини, вони виявляються певною мірою в усіх сферах її діяльності, в усіх сферах її духовного життя. Вони відображають значення явищ та ситуацій, станів організму і слугують одним з головних механізмів внутрішньої регуляції психічної діяльності та поведінки.

В. І. Шаховський визначає емотивність як іманентно притаманну мові семантичну якість виражати системою своїх засобів емоційність як факт психіки, відображені в семантиці мовних одиниць соціальні та індивідуальні емоції. Науковцем стверджується, що емотивність реалізується на всіх рівнях мови, однак емоційний бік мови вивчався переважно на рівні лексики.

Емотивність є однією з базових властивостей та невід'ємною частиною художнього тексту, що відображається у емоціях. Емотивність – це емоційність в мовному значенні, тобто чуттєва оцінка об'єкту, вираз мовними або мовленнєвими засобами відчуттів, настроїв, переживань людини. Ця властивостей художнього тексту виражає емоційне ставлення автора, його функції у тексті, дійових осіб, імовірність емоцій реального чи модельованого авторською свідомістю гіпотетичного читача щодо описуваних подій, явищ, персонажів, їхньої поведінки.

У лексичному запасі кожної мови присутні не лише слова з яскраво вираженим стилістичним забарвленням або зі структурним компонентом, який дає змогу виразити емоції, а й слова, чії емоційні якості перебувають у потенціалі, і використання яких у певному контексті надає слову емоційного забарвлення, що дає їм можливість впливати на реципієнта цього контексту.

Розрізняють два способи вираження емоцій: вербальний (за допомогою мовних засобів), невербальний (міміка, пантоміміка, жести тощо). У мовленнєвомислиннєвій діяльності представників різних лінгвокультур радість виражається у структурованих пропозиціях (вербалізованих ментальних аналогах ситуації переживання емоції). Існує як мінімум дві семіотичні системи емоцій, які ще недостатньо вивчені. Та, судячи з того, що вже описано та систематизовано, було встановлено, що вербальний спосіб вираження емоцій переважає над невербальним у ряді характеристик, зокрема

«надійності, швидкості, прямоті, ступені відвертості і якості декодування одержувачем». Останні об'єктивують аксіологічні складові національної свідомості, бо мають за вихідну точку когнітивні інтерпретації, що накладаються на зовнішню реальність, ніж безпосередньо саму реальність.

Проведений аналіз художнього твору Сомерсета Моема «Театр» продемонстрував те, що стиль художньої літератури, до якого належить художня проза, багатий на мовні засоби, які впливають на почуття, викликають різні емоції, образно змальовують дійсність.

Емоції пронизують усю комунікативну діяльність людини, усі сфери її життя і відображаються на всіх рівнях мови. Емоційний стан радості – не лише одна з форм відображення дійсності (а саме відображення ставлення до світу), а й сам є для мови об'єктом відображення. Будь-яка емоція розглядається як єдність афективного й інтелектуального, переживання і пізнання, а також як вольовий момент. Емоції є типовими суб'єктивними сигналами.

Радість відноситься до позитивних емоцій і її вираження може передаватися декількома шляхами. Під радістю розуміється таке почуття людини, котре виражає задоволення, внутрішнє вдоволення, його веселий настрій. Ця емоція знаходить своє відображення у художньому тексті за допомогою емотивів-виразників, що позначають емоційний стан радості.

Зростаючий інтерес до вираження емоційного значення з боку вітчизняних та зарубіжних учених і відносно швидке накопичення конкретних знань у цій сфері викликають необхідність вивчення мовних засобів вираження емоційного значення у мові.

Незважаючи на те, що в літературі зустрічається точка зору, яка повністю ігнорує емоції при дослідженні функціонування мови, більшість учених схильні розглядати емоційність як частину спільної задачі опису системи мови, оскільки виразові засоби взаємозумовлюють один одного і завдяки взаємозв'язку вони утворюють систему.

У мовленнєвомислинневій діяльності представників різних лінгвокультур радість виражається у структурованих пропозиціях, тобто вербалізованих ментальних аналогах ситуації переживання емоції. Якщо порівняти висловлення *“Joy!”*, *“Gladness!”*, *“Happiness!”* з висловленнями *“Great!”*,

“*What a miracle!*”, то можна помітити, що позначення поняття про радість та її вираження здійснюється різними групами лексики.

Лексика, яка позначає емоцію, не є емотивною, вона – індикативна, логіко-предметна: “радісний”, “щасливий”, “задоволений” тощо – усе це лише позначення радісного стану. Тут, як і в інших назвах емоційного стану “радість” (*joy, happiness, pleasure, enjoyment, delight, exaltation, felicity, etc.*), відсутній заряджувальний компонент. Емоція, позначена в таких словах, на рівні реалізації являє собою не безпосереднє почуття, а лише логічну думку про нього, у той час семантика емотиву індукує емоційне ставлення до позначуваного ним об’єкта.

На прикладі твору С. Моему «Театр» було виявлено, що для передачі емоційного стану радості у художньому тексті використовуються емотиви-виразники, а саме такі частини мови, як: іменники (*smile, joy, happiness, fun, tenderness, admiration, passion, excitement*), прикметники (*happy lovely, awesome, pleasant, brilliant, great, terrific, wonderful, cheerful*), дієслова (*to like, to love, to excite to delight, to admire, to smile, to giggle, to please*), прислівники (*wonderfully, gladly, eagerly, anxiously, gaily, graciously*). Ці власне слова передають радісний, грайливий та задоволений стан героїв, що є вираженням емоційного стану радості. Основним завданням дослідження було: уточнення поняття “емоційний стан”; конкретизувати зміст поняття емоційного стану радості як форми відображення дійсності та охарактеризувати основні форми його вияву; дослідити природу емоційності та емотивності мови; виокремити лексичні одиниці на позначення радості в сучасній англійській мові. Під час аналізу лексичних засобів передачі емоцій було виявлено, що при передачі емоційного стану радості у художньому творі домінують власне слова, а рідше використовуються граматичні конструкції. У художньому творі, який розглядається використовується ряд мовних конструкцій на вираження такої позитивної емоції, як радість. Найчастіше уживаними граматичними конструкціями, що позначають передачу емоційного стану радості під час дослідження було виявлено: *to be glad, to be pleased, to be happy, to be fond of, to feel excited, to make happy, to give a sigh, to seem funny, to give a laugh.*

Отже, радість належить до фундаментальних емоцій, має позитивну природу та оптимізує процес комунікації. Під радістю розуміється таке почуття людини, котре виражає задоволення, внутрішнє вдоволення, його веселий настрій. І це почуття у мові може передаватися різноманітними мовними засобами.

Стиль художньої літератури, до якого належить художня проза, багатий на мовні засоби, які впливають на почуття, викликають різні емоції, образно змальовують дійсність. Дослідження емоційного мовлення – проблема актуальна і маловивчена в сучасному мовознавстві, тому опис мовних засобів вираження емоцій становить великий науковий інтерес, зокрема, в англійській мові.

Перекладацькі інновації : матеріали III Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції, м. Суми, 15-16 березня 2013 р. / Ред.кол.: С.О. Швачко, І.К. Кобякова, О.В. Ємельянова та ін. — Суми : СумДУ, 2013. — С. 119-123.